

Met 'Wie is bang' schreef Tom Lanoye geen bewerking van Edward Albee's scheldkomedie, maar een volledig nieuw stuk. Dat levert acteervuurwerk op in handen van Els Dottermans en Han Kerckhoffs. Filip Tielens

Het regent dit jaar adaptaties van Who's afraid of Virginia Woolf, Albee's klassieker uit 1962. Op Theater Aan Zee kon je op dezelfde dag naar versies van De Koe en vier Kask-studenten. Dit najaar maakt regisseur Mesut Arslan bij KVS een encensering waarbij toeschouwers zélf positie moeten kiezen in het mijnenveld tussen de twee ruziënde stellen uit het stuk.

In Wie is bang houdt Lanoye alleen de essentie over van Albee's verbale slachtpartij. Een ouder koppel werkt zijn frustraties uit op elkaar én op het bezoekende jonge koppel. Vernederingen en vreemde spelletjes zijn de orde van de dag. Groepsscènes wisselen vlot af met dialogen. Er zijn veel kostuumwissels. En natuurlijk vloeit de drank rijkelijk. Maar bij Lanoye is de machtsverhouding minder scheef dan bij Albee. Het jonge duo is niet zomaar slachtoffer van deze sadistische speeltuin. Je vraagt je vaker af: wie speelt hier eigenlijk spelletjes met wie?

Allochtonensubsidie

Lanoye situeert Wie is bang in de coulissen van het theater. Acteurskoppel Jo en Denise (Han Kerckhoffs en Els Dottermans, ook in het echte leven al decennia een stel) zijn uitgekeken op elkaar en het toneel. Volgens Jo is Denise 'een glamoureuze has-been, de Cleopatra van het geschreeuwde woord'. Zij neemt met plezier wraak: 'Nooit heb jij ook maar een remspoor achtergelaten in de toiletput van het collectieve geheugen.' Touché.

Dit fin-de-carrièrekoppel trekt alleen nog lege zalen, behalve als ze opnieuw toeren met hun successtuk - komt ie - Who's afraid of Virginia Woolf. Enig probleem: hun jonge tegenspelers houden het nooit lang bij hen uit. Via een 'allochtonensubsidie' heeft Jo nu een Nederlands-Turkse actrice (Dilan Yurdakul) en een Antilliaanse acteur die eruitziet als een Marokkaan (Tarikh Janssen) weten te strikken. Het machtsmisbruik van het oude op het jonge koppel krijgt bij Lanoye zo ook een raciale component - slim.

Lanoye maakt in zijn 25ste theaterstuk in de eerste plaats de staat op van het toneel. Is er nog toekomst voor well made plays? Heeft wie overstapt van het gesubsidieerde naar het commerciële theatercircuit, zoals Jo en Denise, definitief de vingers verbrand? En waarom kan de oude garde zo moeilijk plaatsmaken voor nieuwe, gekleurde acteurs en verhalen? Dan vergeten we nog #MeToo in het theater en de opnieuw opspelende kwestie van de canon. Vermomd als doodverklaring van het theater is Wie is bang zelf in feite één grote, meer dan twee uur voort ratelende liefdesverklaring aan het oeroude medium.

White trash

Dat komt vooral door Lanoyes spetterende toneeltekst, met een grote grapdichtheid en juwelen van zinnen, vol taalhumor en stijlfiguren. Daarin resoneren ook de levens van de vier acteurs. Kerckhoffs die altijd wat in de schaduw stond van zijn bekendere echtgenote. Yurdakul die vertelt hoe zij, als Turkse, niet meer dan edelfigurant en excuustruus was in Sneeuw van NTGent, nota bene een bewerking van het boek van de Turk Orhan Pamuk. Of Janssen die eerst afkeer voelde voor het witte bourgeois toneel, tot hij via een film van Al Pacino alsnog interesse kreeg in Shakespeare.

De tekst is hen op het lijf geschreven, met heerlijk acteerwerk als gevolg. Dottermans is in grote doen als de diva van het toneel, maar Kerckhoffs moet niet onderdoen qua komisch talent. Het jonge acteursduo krijgt bij Lanoye weliswaar meer gewicht en wraak dan bij Albee, al blijven Yurdakul en Janssen ook hier toch vooral op het tweede plan.

Bijwijlen wordt het conflictueuze gekletter wat schematisch, zoals wanneer de jonge acteur Jo white privilege verwijt, die daarop repliceert dat hij weigert in het hoekje te worden geduwd van old white trash. Maar meestal is het gulzig genieten van deze retorische oorlogsvoering, retestrak geregisseerd door Koen De Sutter.

De scenografie van Stef Stessel - een theater in het theater - wordt langzaam ontmanteld, net als de schone schijn op scène. Wat overblijft, is de rauwe realiteit van een koppel dat tot elkaar veroordeeld blijft. En dat zelfs na de uitleg voor hun kinderloosheid - bij Albee dé crux van het verhaal - die Lanoye hier een verrassende en gruwelijke wending geeft.

'Wie is bang' van NTGent en Zeelandia.

Gezien op het Zeeland Nazomer Festival in het Nederlandse Middelburg, waar het stuk speelt tot 7 september. Belgische première 20 september in NTGent, daarna op tournee tot kerst.

Filip Tielens

Copyright © 2019 Mediahuis. Alle rechten voorbehouden